

การศึกษาเพื่อพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง SUFFICIENCY ECONOMICS PHILOPHY

ดร.สมจิตร อุดม

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนทุกกลุ่มเป็นคนที่มีความสำคัญในมาตรา 33 ส่งเสริมให้กระทรวงศึกษาธิการให้มีการจัดทำแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบการบูรณาการ กำหนดแนวทางในการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามมาตรา 34 ที่กำหนดให้มีแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และในระดับสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทั้งประเทศพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 (2) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 และมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงดำเนินการเพื่อจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น เพื่อนำสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมต่อไปในอนาคต

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ การดำเนินงานกำหนดรายละเอียดจะต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย อันมีผลกระทบมาจากการพัฒนาที่ก้าวสู่ยุคสมัย“โลกาภิวัตน์” นิยมวัตถุ สังคมแห่งการบริโภคนิยมที่ทำให้ขอบข่ายของการสืบเสาะ ค้นคว้า แสวงหา และถ่ายทอด

* อาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ความรู้และการเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้ และการเรียนรู้แห่งศาสตร์ต่างๆ มากมายจนผู้เรียนสับสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารรูปแบบต่างๆ นำไปสู่การปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาโดยภาพรวมให้พัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้น

ประกอบกับแนวโน้มการพัฒนาสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Base Economy : KBE) มีการใช้ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการผลิต และพัฒนา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ การพัฒนาความรู้และการเรียนรู้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาปัจเจกบุคคลให้เป็นทุนและกำลังคนเกื้อกูลต่อการยกระดับ มาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น และเป็นกำลังสำคัญที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม การพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ

ในขณะเดียวกันการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมและ ทุนทางวัฒนธรรมอย่างทัดเทียมกับทุนทางด้านเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ของ วิธีชีวิตในสังคมไทย ซึ่งมีจุดเด่นหลายประการ อาทิความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง อบอวน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีศาสนาเป็นหลักธรรมประจำใจ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สมานฉันท์ เอื้ออาทร และสัมพันธ์กลมกลืนพึ่งพิงซึ่งกันและกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบวิถีชีวิตที่เป็นบูรณาการอย่างสมดุลและยั่งยืนเช่นนี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็น เอกลักษณ์ของไทย ซึ่งได้ช่วยผดุงคุณค่าทางสังคมและจิตใจของคนไทย อีกทั้งยังเป็นภูมิคุ้มกัน ของคนไทยและสังคมไทยในยามที่ประเทศชาติประสบภาวะวิกฤติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ธำรงไว้ให้เป็นมรดกและทรงคุณค่าทางสังคมต่อประเทศชาติและประชาชนไทยให้มั่นคง ยั่งยืนสืบไป

การพัฒนาประเทศอย่างมีดุลยภาพในระยะต่อไปนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างสภาพการณ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยยึดถือ / เน้นหลักการ “พัฒนา โดยประชาชนด้วยระบบการบริหารและการจัดการที่ดี” ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้า มามีส่วนร่วม มีส่วนร่วม ร่วมใจ ในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนให้สังคมทุกส่วนและทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ ในการปฏิบัติเช่นนี้ทำให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง อันจะเป็นฐานรากที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืนต่อไป ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจที่สามารถแก้ไขปัญหาของสังคมได้อย่างยั่งยืนและมีความสำคัญต่อการพัฒนา ระบบก็คือ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้พัฒนาสังคมทุกภาคส่วนให้เกิดแนวทางปฏิบัติ เป็นรูปธรรมมากที่สุด

ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ค้นพบประวัติของปรัชญานี้เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2517 เป็นเวลา 32 ปี แต่ในครั้งนั้น ผู้ได้รับฟังเห็นดีเห็นงาม มีศรัทธามีคุณประโยชน์แต่ยังไม่ได้มีการนำมาปฏิบัติอย่างลึกซึ้งเพราะประเทศมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่เท่าเทียมกับอารยประเทศ จนกระทั่งปี 2540 (เกิดวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่) เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นจึงทำให้มีผู้สนใจในปรัชญานี้มากขึ้น หลังจากนั้นมีความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่ง สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ นำเสนอปรัชญานี้มาเป็นปรัชญานำทางเลือกใหม่ กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549)

คุณลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ทุกภาค ส่วนในพื้นที่เกษตรห่างไกล พื้นที่ทันสมัยในเมือง การค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่ต้องใช้ต่างกัน เนื่องจากภูมิสังคมแต่ละแห่งไม่เหมือนกันไม่สามารถมีสูตรสำเร็จที่จะใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันในทุกแห่งได้ ปรัชญาเป็นเพียงแนวทางในการแก้ปัญหา ไม่ได้มีคำตอบที่สมบูรณ์ โดยมีเงื่อนไข 2 ประการคือ

1. เงื่อนไขความรู้ เรื่องรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ย้ำเรื่องการใช้ความรู้ เหตุผล ใช้อย่างระมัดระวัง ความรู้ต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมแต่ละสถานการณ์

2. เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดคือ เงื่อนไขจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม เรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ความเพียร สติปัญญา แบ่งปัน โดยให้มีจิตใจเกื้อกูลต่อผู้อื่นในสังคมด้วยให้มีคุณธรรมเหล่านี้อยู่ในจิตใจของคนให้มากที่สุด

ถ้าเราเริ่มต้นด้วยหลักการนี้ เพื่อให้เกิดผลดี เราจะแบ่งกลุ่มคนเป็น 8 กลุ่มใหญ่ ๆ ในการนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเกิดเป็นธรรมปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้นำทางความคิด การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้น เป็นเรื่องที่ทุกคนกำลังเรียนรู้ เราจึงจำเป็นต้องมีกลุ่มที่เป็นผู้นำทางความคิด ที่จะนำเอาแง่มุมเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เช่น การผลักดันเรื่องการบริหารแบบ บรรษัทภิบาล ธรรมภิบาล และ การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น

2. นักวิชาการ คือ ระดับมหาวิทยาลัย สามารถที่จะนำเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในหลักสูตรต่างๆ จะมีความหลากหลายของการนำไปใช้ เช่น ในหลักสูตรกลางของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทหรือในบางแห่งเป็นวิชาเลือก บางแห่งนำไปสอดแทรกในวิชาสาระอื่น ๆ การมีหลักคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้หมายความว่าเราหลุดหรือลดในสาระวิชา แต่เป็นการใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเข็มทิศในการใช้วิชาเหล่านั้น

3. สถาบันการเมือง คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทำงานควบคู่กับสถาบันพระปกเกล้า เรื่องการพัฒนาความรู้และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้แก่ผู้บริหารและผู้มีบทบาททางการเมืองนำไปปรับใช้

4. สถาบันการศึกษา ระดับโรงเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา เพื่อปลูกฝังเยาวชนให้ได้ยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน กลุ่มนี้ถือได้ว่ามีความสำคัญมากที่สุด ถ้าเราใช้วิธีการปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ฝังรากลึกในสถานศึกษาทั่วประเทศก็จะเกิดความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและประเทศชาติในระยะยาว

5. กลุ่มสื่อมวลชน เพื่อเผยแพร่สู่ประชาชน ซึ่งพบว่า หลังวันที่ 9 มิถุนายน ที่ผ่านมามีได้รับความสนใจในการเผยแพร่เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างมาก

6. ประชาสังคม ถ้าระดับปัจเจกบุคคลที่จะนำปรัชญานี้ไปใช้ต้องอาศัยความเพียร ความอดทน ความรู้ของตนเองซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกอ่อนแอย่อท้อได้ แต่ถ้ามีองค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพที่เข้มแข็ง จะทำให้ความรู้ ความไม่ย่อท้อ ความยึดมั่นในคุณธรรม มีมากขึ้น

7. องค์กรภาครัฐ มีบทบาทสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้พัฒนาประเทศ

8. องค์กรภาคเอกชน ให้ความร่วมมือในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อพัฒนาองค์กรและร่วมกันพัฒนาประเทศ

ซึ่งหลักทางสายกลาง ประกอบกับ เจื่อนใจความรู้ และ เจื่อนใจคุณธรรม ตามองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ สามารถนำมาใช้ดำเนินงานได้ในทุกระดับ ถ้าใช้อย่างเหมาะสม จะนำสู่สมดุลและการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

เราไม่ต้องการให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่ให้คนสนใจแค่ชั่วระยะหนึ่งแล้วเลือนหายไป จางไป สิ่งที่ต้องการคือ ค่อย ๆ สร้างรากฐานให้มั่นคงและยั่งยืน อยากให้ทุกคนทุกองค์กร มีจิตสำนึกที่มั่นคงว่าแก่นแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร มีตัวอย่างที่จะนำไปใช้ต่อไปได้ เป็นความรู้ที่ร่วมกันมีความเพียรทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและมากพอที่จะทำให้เกิด ความรู้สึกที่เป็นสำนึก ทำอะไรก็ให้อยู่ในนิสัยเป็นอัตโนมัติ อยู่ในนิสัยของผู้บริหารองค์กร อยู่ในวิถีชีวิตของเรา เพื่อความมั่นคงยั่งยืนของเราและประเทศชาติสืบไป

❖ หลักการและเหตุผลของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

กระแสสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้พฤติกรรมตอบสนองของประชาคมโลก มุ่งยิ่งย่องแข่งขันไปสู่อนาคตที่ยาวไกลและรวดเร็ว จำเป็นต้องนำ

เอาทรัพยากรที่มีค่าทุกด้านมาบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย สนองความต้องการอย่างมหาศาลเกินความจำเป็น เป็นสังคมนิยมบริโภคนิยม หรือกิเลสนิยม ทุกคนจะมีความถนัดการบริโภคมากกว่าการผลิต มีการแข่งขันสะสมวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ทำให้การพัฒนาภาคเกษตรกรรมอ่อนแอ แรงงานภาคเกษตรกรรมมุ่งเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ผู้ใช้แรงงานขาดความรู้ความสามารถและทักษะปฏิบัติ ทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากฝ่ายนายจ้าง ศักยภาพการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศมีน้อยกว่าการนำเข้า ทำให้ประเทศไทยต้องขาดดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ประเทศของเราอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรที่ล้ำค่า ถ้าหากมีประสิทธิภาพในระบบการบริหารจัดการที่ดี ช่องว่างระหว่างการส่งออกกับการนำเข้าคงจะแคบลง การเสียดุลการค้าของประเทศก็จะน้อยลง โดยเฉพาะในยามที่ประเทศตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางสังคม การเมือง การศึกษา และเศรษฐกิจซึ่งเป็นระบบทุนนิยม รัฐบาลนำงบประมาณมากระตุ้นเศรษฐกิจจากหล้า สร้างหนี้ทั้งในและนอกระบบให้กับครัวเรือน ส่งเสริมการใช้จ่ายที่สร้างนิสัยฟุ่มเฟือย สนองความต้องการในการบริโภคจนมีหนี้สินมากมาย แต่สภาพจริงในปัจจุบันนิสัยการบริโภคของคนไทยยุคใหม่ขาดการออมและประหยัด แข่งขันจับจ่ายใช้สอยตามกระแสสื่อเพื่อสนองความต้องการด้านบริโภคเป็นหลักจนขาดสติยังคิดซังใจ ยกตัวอย่างเช่น ด้านผลิตภัณฑ์อาหาร- เครื่องดื่มบำรุงสุขภาพ บำรุงนิสัยอารมณ์ ได้แก่ ชาเขียว ชาจีน ชาไข่มุก อาหารชีวจิต สหายบำรุงร่างกาย ยาลดความอ้วน อาหารจานด่วนในห้างสรรพสินค้า ด้านผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ เครื่องเสียง ด่านแฟชั่น - เครื่องสำอาง ได้แก่ เสื้อเฮอร์ลอย กระโปรง - กางเกง เหวด้า ครีมหน้าแดง ครีมขัดไขมันส่วนเกิน สบู่ และด้านศิลปกรรมตกแต่ง ได้แก่ การทำศิลปกรรมจอกู ตา คาง แก้ม ออก สะโพก เป็นต้น เป็นการสนองความต้องการในการแข่งขันการบริโภคที่ไม่มีวันสิ้นสุด จากสภาพปัญหาดังกล่าวสร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตระดับครอบครัว ส่งผลให้ในขณะนี้ความวิกฤตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงค้นคิดแนวทางพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อวิถีไทยและความเป็นไทย ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถมาช่วยบรรเทา แก้ไข และสร้างโอกาสให้กับคนไทยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น ก็คือ **ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง** ซึ่งเป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจที่ช่วยยกระดับให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการด้านเกษตรกรรมอย่างแท้จริง พระองค์ท่านได้ทรงริเริ่มกำหนดทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นแนวทางที่สร้างคุณค่าของความเป็นเกษตรกรไทยที่สามารถสร้างความหวัง สร้างงาน สร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าแบบยั่งยืนตามวิถีชีวิตประเทศเกษตรกรรมช่วยเหลือเกษตรกรในการกำหนดกระบวนการคิด สร้างวิถีชีวิตใหม่ให้กับสังคมที่ประสบปัญหาหลายด้าน ส่งเสริมให้เกิดการออม ไม่ทอดทิ้งอาชีพภาคเกษตรกรรม ผูกพันวัฒนธรรมวิถีชีวิต

ทางการเกษตรที่เลี้ยงปากท้อง สร้างสายใยผูกพันธัญญาหาร ลูกหลานเกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว สร้างงานในพื้นที่เพาะปลูก พัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สารสำคัญทฤษฎีใหม่ตามพระราชดำริ สร้างความเข้มแข็งให้ประชาชนรู้จักตนเอง (Self Knowledge) พึ่งพาตนเอง มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ทำกิน แหล่งน้ำ เพื่อให้คนยากจนในชนบททำการเกษตรแบบพอมีพอกินและเหลือไว้จำหน่าย ทำให้ครอบครัวไม่อดอยาก สามารถช่วยตนเองได้อย่างแท้จริง สร้างความรักความผูกพันต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาให้เกษตรกรเข้าใจความสำคัญขององค์ความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการประหยัดและออม มองอนาคตที่สดใสที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมส่วนรวม สร้างคุณค่าทางครอบครัวและสังคมในชนบทมากที่สุด

❖ ปรัชญาทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง

แผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ มาเป็นปรัชญาพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการด้านต่างๆ ของแผนที่จะดำเนินการต่อไป

ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มีแนวทางปฏิบัติยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจตนเอง สร้างความสมดุล มีความพอดี รู้จักพอประมาณตนเองอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้ทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อมุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยตลอดไป”

ปรัชญาตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าว มุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด อดทน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุข ถ้วนหน้า พึ่งตนเอง และก้าวทันโลก โดยยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เจตคติ และกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารและการจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทัน และก้าวทันโลก สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าเหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี และมีความยืดหยุ่น พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต

ระบบแนวความคิดที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาสังคมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือมุ่งเน้นและยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุล รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณตนเองอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันสังคมโลก เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อมุ่งให้เกิด การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขตามวิถีความเป็นคนไทย ซึ่งมีปรัชญาในการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยมีความสุข สามารถพึ่งตนเอง และก้าวทันโลกโดยการรู้จักรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้ สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่า เหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี มีความยืดหยุ่นและพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต

2. ยึดแผนบูรณาการแบบองค์รวม กระบวนการในการบูรณาการของชีวิตเป็นองค์รวมของการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างมีความสมดุล มีการพึ่งพาอาศัยและส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยครอบครัว เป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทและสำคัญที่สุด

3. ยึดการพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คุณลักษณะของคนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. ยึดการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ ส่งเสริมพัฒนาสังคมให้ดีมีคุณภาพ มีความเที่ยงธรรม โปร่งใส ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพสมบูรณ์ ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทรที่ดีต่อกัน และเป็นสังคมที่มุ่งฟื้นฟู สืบสาน อนุรักษ์ซึ่งเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย

5. ยึดการสร้างจิตสำนึก มีคุณธรรมและจริยธรรม ประจักษ์ ส่งเสริมให้ประชาชนสร้างนิสัยที่ดำรงยึดมั่นในแนวทางที่สร้างสรรค์ เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แข่งขันกันกระทำความดี ยกย่องชมเชยบุคคลที่กระทำความดีอย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในสังคม สร้างค่านิยมใหม่ในการประหยัดและออม ลดละเลิกอบายมุขสิ่งหยาบช้าเพื่อ

ขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวคิดทฤษฎีใหม่

แนวคิดทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนสำคัญในการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การจัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้เกษตรกรแบ่งประโยชน์การใช้ที่ดินทำกินออกเป็น 4 ส่วน คือ พื้นที่สระน้ำกักเก็บไว้ใช้ร้อยละ 30 พื้นที่เพาะปลูกข้าว ร้อยละ 30 พื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว ผลไม้ พืชไร่ ร้อยละ 30 และ พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัย ถนน โรงเรือน ร้อยละ 10

2. การพัฒนาให้ได้ผลการดำเนินงานที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะต้องรวมพลังกันในรูปกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น สหกรณ์ ชมรม สมาคม สนับสนุนการตลาด การศึกษา สังคม อนามัย ศาสนา และสวัสดิการทางสังคม

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีการติดต่อประสานงานจัดหาทุนและแหล่งเงินเพื่อมาช่วยพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นโดยเกษตรกรต้องขายข้าวได้ในราคาสูง ไม่ถูก

กตราคา ประชาชนทั่วไปสามารถซื้อข้าวได้ในราคาต่ำ เพราะซื้อได้โดยตรงจากเกษตรกรที่ผลิตและขายเอง โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง รู้จักการค้าขาย การตลาด เป็นต้น

ความสมดุลของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

แนวปฏิบัติตามพระราชดำริได้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า ทฤษฎีใหม่ มีสาระสำคัญเบื้องต้นอยู่เพียง 3 ประการ คือ ประการแรก ผลิตอาหารบริโภคเอง เหลือขาย ทำให้มีกินอิ่มไม่เป็นหนี้ มีเงินออม ประการที่สอง รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน จัดให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบการจัดตั้งกองทุน สหกรณ์ หรือชมรม ประการที่สาม การเชื่อมโยงกับบริษัท ห้างร้านร้านค้า เพื่อแปรรูป ผลิตภัณฑ์ การตลาด การส่งออก สร้างรายได้ให้ดียิ่งขึ้น เป็นสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ดังนั้นการพัฒนาสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ ไปสู่ความสำเร็จในสภาวะสังคมการแข่งขันนิยมวัตถุดตามกระแสสื่อ และอารยธรรมตะวันตก มากกว่าการพัฒนาจิตใจ คุณธรรมจริยธรรม กระบวนการพัฒนาทุกระบบจำเป็นต้องวิเคราะห์ปัจจัยด้านวิถีชีวิต สภาพสังคม ความพร้อม ความต้องการ อาชีพ สิ่งแวดล้อม และภูมิหลังซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ให้มีความเข้มแข็งในภาคเกษตรกรรม เป็นผู้ผลิตพืชผลการเกษตรครบถ้วนครบครันได้ดีมีคุณภาพ จนเจือคนทั้งประเทศ เสมือนครัวอาหารของประเทศ และของภูมิภาค บทบาทหน้าที่ของรัฐบาลจะต้องสร้างระบบการบริหารอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริม พัฒนาแนวความคิด สร้างสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ด้านทฤษฎีกับทักษะการปฏิบัติ ประชาชนมีประสิทธิภาพและคุณค่าในการครองชีพ ประเทศชาติจะเจริญอย่างมั่นคง ความสำคัญที่ยิ่งใหญ่ส่งเสริมการพัฒนาครอบครัวและสังคม เกษตรกรจะมีความเข้มแข็งเกิดความสมดุลและเติบโตไปได้ด้วยดี มีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. ครอบครัวพอเพียง ทุกครอบครัวมีความพอเพียงเข้าใจสภาพ สถานภาพของตนเอง ตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ประชาชนจะมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างเครือข่ายทางอาชีพ
2. จิตใจพอเพียง รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักใจเขาใจเรา
3. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมกลุ่มกันภายใต้เงื่อนไขของกติกาที่ทุกคนให้การยอมรับร่วมแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาที่ทำกิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคมและปัญหาอื่นๆ
4. สิ่งแวดล้อมเพียงพอ รู้จักการใช้ธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ใช้อย่างถูกวิธี เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีปัญญาพอเพียง สามารถเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความรู้ สังคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนยอมรับความรู้ใหม่ๆ ที่มีคุณค่า สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง ใช้ชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานวิถีชีวิตแบบไทย พึ่งพาอาศัยแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิตทางการเกษตร อาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน เอื้อต่อการดำรงชีพ และการประกอบอาชีพ เช่น ทำสวนพืชผัก สวนผลไม้ ปศุสัตว์และอื่น ๆ

7. มีความมั่นคงพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงเกิดความสมดุลด้านรายจ่าย รายรับ ระดับความต้องการสอดคล้องกับสภาพปัญหาของครอบครัว ก็จะเกิดความเป็นปกติ มั่นคงและยั่งยืน

บทสรุป

การดำเนินชีวิตของสังคมไทยจากอดีตจวบจนปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี แต่บางกรณีมีปัญหาในการเลือกปฏิบัตินำมาใช้กับชีวิตประจำวัน ขาดการศึกษาและปรับสภาพที่พอเหมาะ สังคมเลยเลือกนิยมวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ สร้างคุณธรรมและจิตสำนึกสาธารณะ พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มุ่งเน้นให้พลเมืองสร้างนิสัยยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุมีผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขของคนไทย สร้างสังคมให้มีประสิทธิภาพมีคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนามีแนวทางปฏิบัติสอดคล้องตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ทฤษฎีใหม่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นยุทธศาสตร์มีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมไทย ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติต้องพัฒนาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง โดยปกติเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่อต่างๆ ได้อีก เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล และเศรษฐกิจบูรณาการ แนวคิดและการปฏิบัติสามารถส่งเสริมคุณค่าความเป็นไทยให้มีจิตสำนึกในความเป็นคนไทยและนำวิชาการสมัยใหม่มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาไทย วิถีชีวิตไทย เสริมสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกร รู้คุณค่า คุณประโยชน์ของพื้นดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติที่งดงาม มุ่งสร้างงานภาคเกษตร เร่งผลผลิตพืชผลทางการเกษตรให้เพียงพอ มีกินมีใช้ เหลือจำหน่าย พึ่งตนเองอย่างชาญฉลาด ภาควิชาในคุณค่าของตนเอง

จากแนวความคิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาปรัชญาสู่การปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เรียกว่า “นามลักษณะของทฤษฎีใหม่” มีสาระสำคัญที่สนับสนุนส่งเสริมให้การทำงานสำเร็จ และเกิดคุณค่า ดังนี้

- ความหลากหลาย (Multiple , Diverse)
- การร่วมน้ำ (Co-existing)
- การร่วมคิด - ร่วมทำ (Thinking - Doing)
- ความเรียบง่าย (Simple)
- การผสานทุกส่วน (Integrating)

- ความครบถ้วนเวลาสถานการณ์ (Timely)
- องค์กรรอบด้าน (Holistic)
- แรงบันดาลใจ (Inspiring)
- การแผ่ใฝ่อุดมการณ์ ที่เป็นสากล (Universal)

ปรัชญาดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวอมตวาจาของบุพการีที่ว่า “วัตถุ เงินทองเป็นของมายา พืชผักข้าวปลาเป็นของจริง” เชื่อว่าถ้าหากคนไทยตระหนักและนำหลักการ “การบริหารระบบเศรษฐกิจพอเพียง” มาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจัง สามารถสร้างเศรษฐกิจไทยให้มีความเข้มแข็งยั่งยืน สามารถลดหนี้สินครัวเรือนและบุคคล ประชาชนพึ่งตนเอง เพิ่มศักยภาพในการออม สร้างคุณค่าทางสังคมตามแนวทางพระราชดำริของส้นเกล้าที่ทรงห่วงใยพสกนิกรของพระองค์สถาบันหลักทางสังคมในปัจจุบันจะมีความมั่นคง รับผิดชอบต่อสถานภาพของตนเอง เกิดความสันติสุข สร้างภูมิความรู้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การรู้จักตนเอง พึ่งพาตนเองมีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ชุมชน สังคม ประเทศชาติก็จะเจริญมั่นคงในที่สุดในเวลาไม่นานอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). จอมปราชญ์นักศึกษ : สังเคราะห์ วิเคราะห์และประยุกต์แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ธโรธร ตูทองคำ. (2545.ธันวาคม). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแนวคิดการพึ่งตนเอง. รัฐสภาสาร 50(12) : 53-74.
- ธวัชชัย สันติสุข. (2542 ก.พ. ๖ ส.ค.) การบริหารทรัพยากรป่าไม้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารราชบัณฑิตยสถาน . 28(2). 122-124.
- ณรงค์ ชูประกอบ. (2532). เศรษฐกิจการเกษตรในปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : สำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ไพสิน ผ่องใส. (2531). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2542 กันยายน). แนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช. 12(3) : 5-9

- มนัส สุวรรณ. (2544.มกราคม). เศรษฐกิจพอเพียง : พระอัจฉริยภาพทางมนุษยนิเวศวิทยา
แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.วารสารบัณฑิตยสถาน.26(1) : 109-116.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, องค์การมหาชน. (2544). มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พิศนา เขมมณี.ดร.รองศาสตราจารย์. (2543.มีนาคม). การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้
แก่เด็กด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย . 3(3) : 2-19.
- สงบ ประเสริฐพันธ์. (2543, สิงหาคม). “กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา,” วิชาการ. 3(8) :
47-48.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-
2549) : ฉบับสรุป. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- อมรวิรัช นาครธรรพ. (2540). ในกระแสแห่งคุณภาพ. กรุงเทพฯ : พี พี พริ้นติ้ง.

คนส่วนมากชี้ขาดต่อการทำจิตใจของตนให้ว่าง
โดยเกรงไปว่าเขาจะพลัดตกลงไปในความว่าง
เขาเหล่านั้นไม่ทราบว่า จิต ของเขาเองเป็น ความว่าง
คนโง่มีแต่หลบหลีกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ไม่หลบหลีกจากความคิดปรุงแต่ง
ส่วนคนฉลาดย่อมหลบหลีกจากความคิดปรุงแต่ง
และไม่ต้องหลบหลีกปรากฏการณ์

คำสอนของฮวงโป